

Опити за решаване на проблеми на управлението на екологична сигурност в Българо- румънския трансграничен регион

Елица Бабанова, Мими Корнажева, Любомир Владимиров

Abstract: Challenges and Opportunities for the Management of Cross-border Environmental security in the Bulgarian-Romanian Cross-border Region: *Environmental security is associated with threats such as deprivation, degradation and resource scarcity, and is being governed to safeguard humans from hazards and disasters. This paper discusses the lack of common governance of the environmental security of the Bulgarian-Romanian Cross-border Region as a main challenge and makes an attempt at solving the problem via the creation of a cross-border institution.*

Key words: *environmental security, Bulgarian- Romanian cross- border region, management*

ВЪВЕДЕНИЕ

Екологичната сигурност е свързана със заплахите за околната среда като лишения, деградация и недостиг на ресурси и може да се разглежда като запазване на интересите на индивида по отношение на природата и предотвратяване на природните заплахи и катастрофи. Нейните цели са „възстановяване на околната среда и предотвратяване на щетите върху околната среда от атаки и други форми на човешка злоупотреба“. [5]

Трансграничната екологична сигурност е определящ фактор за националната и за международната сигурност. Понастоящем липсват достатъчно надеждни управленски механизми за обективно възпроизвеждане и оценяване на екологичните ситуации в граничните зони. Нормативните уредби по околна среда в граничните държави се различават, а понякога са непълни. Икономическите, политическите, културните и управленските концепции в държавите на произход на опасните екологични въздействия и на засегнатите държави може да не съвпадат.

Има различия в културата, образованието, манталитета, религията на населението, което се отразява върху отношението му към екологичната сигурност. [1]

В предишна наша публикация разгледахме и анализирахме проблемите на управлението на трансграничната екологична сигурност в Българо- румънския трансграничен регион. Обсъдихме и необходимите мерки за справяне с тези проблеми.

Целта на настоящия доклад е да се направят опити за решаване на проблеми на управлението на трансграничната екологична сигурност в Българо- румънския трансграничен регион.

За постигането на тази цел се решават следните задачи:

- 1) Класификация на проектите по приоритетна ос 2 Околна среда на Програмата „Трансгранично сътрудничество Румъния- България 2007- 2013;
- 2) Дискусия за това какво е постигнато и какво все още не е в отделните проекти по приоритетна ос 2 Околна среда;
- 3) Добри трансгранични управленски практики в Българо- румънския трансграничен регион;
- 4) Предложение за евентуално контролиране и решаване на проблемите на управлението на трансграничната екологична сигурност в Българо- румънския трансграничен регион.

ИЗЛОЖЕНИЕ

За отделните приоритетни оси на програмата „Трансгранично сътрудничество Румъния- България 2007- 2013 г.“ се реализират проекти. За целта на нашето изследване разглеждаме само проектите по Приоритетна ос 2: Околна среда [4].

Установихме тридесет и четири проекта, класифицирахме ги, като ги разделихме в четири отделни групи. Това са:

1. Проекти за управление при извънредни ситуации в Българо- румънския трансграничен регион;
2. Проекти за ефективно управление на околната среда и на публичната комуникация относно опазването на околната среда в Българо- румънския трансграничен регион;
3. Проекти за управление при превенция на природни бедствия и технологични рискове в Българо- румънския трансграничен регион;
4. Проекти за управление на водите и предотвратяване на замърсяването на река Дунав в трансграничния регион.

Към първата група (Проекти за управление при извънредни ситуации в Българо- румънския трансграничен регион), сме причислили девет проекта.

Във втората група (Проекти за ефективно управление на околната среда и на публичната комуникация относно опазването на околната среда в Българо- румънския трансграничен регион) се съдържат най- много проекти по Приоритетна ос 2 Околна среда – петнадесет.

В третата група (Проекти за управление при превенция на природни бедствия и технологични рискове в Българо- румънския трансграничен регион) се съдържат седем проекта по приоритетна ос 2 Околна среда на програмата Трансгранично сътрудничество Румъния- България 2007-2013.

Последната четвърта група (Проекти за управление на водите и предотвратяване на замърсяването на река Дунав в трансграничния регион) съдържа два проекта от приоритетна ос 2 Околна среда на програмата Трансгранично сътрудничество Румъния- България 2007-2013.

От направената класификация на проектите по приоритетна ос 2 Околна среда на програмата Трансгранично сътрудничество Румъния- България 2007- 2013 стана ясно, че **при по- голямата част от проектите липсват публикувани резултати**. Публикувани резултати има при едва осем от всички тридесет и четири проекта. Тъй като при някои от проектите периодът на изпълнение все още не е приключил, считаме че това е обективна причина за липсата на резултати. При някои от проектите обаче, периода на изпълнение е приключил преди повече от две или три години. След като бюджета на определен проект е усвоен, считаме за редно и публикуването на постигнатите резултати от него. Стигаме до извода, че **трябва да има постоянен контрол относно проектите на програмата за Трансгранично сътрудничество**.

От направената класификация стана ясно и че някои трансгранични региони имат участие в повече проекти от други. Такъв трансграничен регион е Гюргево - Русе. Безспорно това е регионът с най- много усвоени средства от проекти. След него са регионите Кълъраш- Силистра и Констанца- Добрич.

От румънска страна окръзите Телеорман, Олт и Долж също имат участие в проекти, но не толкова голямо като Гюргево, Кълъраш и Констанца. Единствено окръг Мехединци има най- малко усвоени средства от проекти.

От българска страна, както отбелязахме, лидер по усвоени средства от проекти е област Русе. Следващите области са Силистра, Добрич, Велико Търново, Плевен и Видин. Областите с най-малко усвоени средства от проекти са Монтана, Враца и Разград.

От направената класификация на проектите по приоритетна ос 2 Околна среда също така стана ясно, че **най-многобройни са проектите за ефективно управление на околната среда и на публичната комуникация относно опазването на околната среда в трансграничния регион**. Следват проектите

управление при извънредни ситуации, също така и за предотвратяване на природни бедствия и технологични рискове в трансграничния регион. Последната група са проектите за управление на водите и предотвратяване на замърсяването на река Дунав в трансграничния регион.

Прави впечатление, че проектите, свързани с управление на водите и предотвратяване замърсяването на река Дунав са сравнително малко, а това е сериозен проблем както за сигурността на околната среда, така и за сигурността на хората. Друг проблем, застрашаващ екологичната сигурност е замърсяването на въздуха. Липсват проекти, свързани с предотвратяване замърсяването на въздуха. Също така липсват проекти за управление на отпадъците, проекти свързани с предотвратяване замърсяването на почвата, както и проекти включващи опазване и защита на биологичното разнообразие и зелената инфраструктура.

От всичко казано до тук можем да заключим, че екологичната сигурност в Българо- румънския трансграничен регион, в нейната всеобхватност (въздух; води- повърхностни и подземни; почви; биологично разнообразие и зелена инфраструктура; отпадъци) не се управлява. Нито един проект не си поставя целта за институционализиране на управлението на екологичната сигурност в региона.

Освен това не са разработени проекти в редица ключови области по програмата, а именно разработване на съвместни системи за управление на околната среда. От разгледаните до сега проекти по Приоритетна ос 2 Околна среда стана ясно, че са направени няколко опита за създаване на съвместна организация за управление, но само при екологични кризи и само на отделни трансгранични райони (напр. Русе- Гюргево; Мехединци- Видин), без да са обхванати всички аспекти на екологичната сигурност.

С усвоените финансови средства в размер на 103 789 977.27 млн. евро е постигнат съвсем малък напредък в трансграничното управление на екологичната сигурност в Българо- румънския трансграничен регион.

През следващият програмен период на Програмата „Трансгранично сътрудничество Румъния- България 2014-2020“ също не се предвижда създаване на трансгранична институционализирана структура за управление на петте аспекта на екологичната сигурност- въздух, води- повърхностни и подземни, почви, биологично разнообразие и зелена инфраструктура, отпадъци.

Можем да посочим добри трансгранични управленски практики в Българо- румънския трансграничен регион. Това са: Съвместен контактен център за полицейско и митническо сътрудничество между България и Румъния на територията на ГКПП Гюргево и Българо-румънски интеруниверситетски Европа център (БРИЕ).

- Съвместен контактен център за полицейско и митническо сътрудничество между България и Румъния на територията на ГКПП Гюргево [2]:

Седалището на Съвместния контактен център е ГКПП- Гюргево. Той започва своята работа на 1 март 2003 г. като контактното бюро. Превръщането му в контактен център е съгласно договореностите в Споразумението за полицейско сътрудничество между България и Румъния по наказателно- правни въпроси, подписано на 19 май 2009 г. във Видин. Първоначално задачите му са свързани с подпомагане на дейността на граничните полиции и улесняване обмена на информация помежду им. Постепенно дейността му се разширява и започва да обслужва всички полицейски приоритети, съдебното и митническото взаимодействие и координация. Основните задачи на Центъра са представяне и обмен на информацията относно:

- Борба с нелегалната миграция;
- Борбата с трафика на хора;

- Фалшифициране и подправяне на документи;
- Борба с трафика на крадени коли;
- Противодействие на престъпления и нарушения, които представляват висок риск по отношение на обществената сигурност и ред- контрабанда на наркотици и психотропни вещества, на оръжие, боеприпаси и експлозиви, на отровни и радиоактивни субстанции;
- Организиране и подпомагане на дейности, свързани с оперативни разследвания в граничната зона;
- Борба с корупцията.

До началото на 2010 г. всяка страна е представена в контактното бюро от по седем гранични полицаи- един координатор, негов заместник и пет оператори, които работят денонощно. Те трябва да използват езика на съседната страна. Впоследствие, с реструктурирането му в контактен център, персоналът е увеличен с представители на националните полицейски структури, на миграционните служби и митническите служби.

За изпълнението на задачите служителите имат директен достъп до всички информационни системи на собствената си държава, в които са нужните данни.

Например, българските служители правят справки в системите за документите за самоличност, за наложените административни наказания, за преминаванията през ГКПП на български граждани и чужденци, включително и придружаващите ги лица, за автентичността на издадените визи, за МПС, свидетелствата за управление и регистрационните номера, за издирваните лица, за съдебните регистрации.

Румънската страна от своя страна има възможност да ползва паспортните регистри, данните за преминалите през ГКПП румънски и чужди граждани, за свидетелствата за управление на МПС, за издирвани крадени автомобили и за издирвани лица.

Всяка страна осъществява сътрудничество при обмена на данни с националните си институции с компетенции за борбата с трансграничната престъпност. По отношение на България това са МВР, Агенция „Митници“, Министерство на правосъдието, Министерство на външните работи и Държавната агенция „Национална сигурност“. Румънската страна взаимодейства с Министерството на администрацията и вътрешните работи, Министерството на финансите, Министерството на правосъдието, Министерството на външните работи, Румънската разузнавателна служба и Службата за охрана и защита.

Съвместният контактен център осъществява и международно сътрудничество. Най- активен е информационният обмен с другите румънски контактни бюра и центрове. Румъния, за разлика от България, която има само още два съвместни центъра, открити след 2010 г. на границите с Гърция и с Македония, разполага с добре развита мрежа от контактни бюра и центрове по границите.

Постижение в работата на българо- румънския контактен център е изготвянето на съвместен служебен бюлетин за обстановката по границите на България и Румъния. Ежедневно представян на граничните служби на двете страни, той отразява регистрираните нарушения не само на общата граница, но и на всички останали граници на двете държави. В допълнение към това се предоставя информация и за нарушения на граждани на трети страни. По този начин всяка служба разполага с данни за нарушенията на нейни граждани, на която и да е граница на съседната страна, което подпомага разследването им и позволява прилагането на незабавни оперативни мерки.

- Българо-румънски интеруниверситетски Европа център (БРИЕ) [2,3]:

Българо- румънския интеруниверситетски Европа център (БРИЕ) е създаден през 2002 г. от Русенски университет „Ангел Кънчев“, Стопанска академия- Букурещ и пет партниращи германски университета като проект в рамките на Пакта за

стабилност в Югоизточна Европа със седалище в Русе и Гюргево на българо-румънската граница при Дунав мост.

Началото на всички дейности на БРИЕ е положено чрез двустранни и тристранни договори между отделните партньори. Подписани са 10 документа, най-важният от които е Спогодба за сътрудничество и взаимна помощ при осъществяване на дейността на Българо-румънския интеруниверситетски Европа център (БРИЕ) между правителството на Румъния и правителството на Република България, влязла в сила през 2006. Тази нова правна рамка е крайно необходима, за да се подпомогне преодоляването на ограниченията на националното право и да облекчи постоянната трансгранична мобилност на студентите, преподавателите и управленската структура на БРИЕ. В двата местни университета БРИЕ се управлява със статут, приет от академичните съвети. Управленската структура включва настоятелство, управителен съвет и комисия, в които са представени съответно българската, румънската и германската страна. За БРИЕ работят директор, заместник директор, ръководител на академични комисии, координатор учебна дейност, координатор извънучебна дейност, мениджър по проекти. Те съставляват така наречената Комисия БРИЕ. Над 50 преподаватели от партниращи университети са включени в учебния процес.

Целите на БРИЕ са:

- Подкрепа на европейската интеграция и регионалното трансгранично сътрудничество в Европа;
- Съдействие за сближаване между народите от Югоизточна Европа и в частност между България и Румъния;
- Принос към сътрудничеството между европейски висши училища въз основа на документите от Болонския процес за създаване на европейско образователно и изследователско партньорство.

Те се постигат на първо място чрез обучение на международни студенти (от България и Румъния, но и от Албания, Босна и Херцеговина, Косово, Македония, Молдова, Сърбия, Черна гора, Грузия, Армения, Азербайджан, Русия и дори Монголия) по магистърски програми, като третият семестър се провежда в партниращи университети в Германия.

От 2002 г. досега в БРИЕ са учили и са се дипломирали над 200 студенти от 13 държави. Студентите изучават дисциплини, подходящи за развиване на компетенции относно трансграничното сътрудничество: Европейска интеграция, Методи за регионален анализ, Общи политики в Европейския съюз, Сравнителна администрация, Институции и вземане на решения в Европейския съюз, Европейско право, Международна икономика, Икономически и валутен съюз, Европейско социално и икономическо развитие, Мениджмънт на трансгранични проекти, Самостоятелно разработване на трансграничен проект, Европейска цивилизация, Сравнително културознание, Регионално сътрудничество, Изследователски методи, Работа в екип и лидерство. Ежегодно участват в лятно училище по Европейска интеграция с пряк достъп до европейските институции в Брюксел. Езиковата политика на програмите включва обучение изцяло на английски език и изучаване на немски, румънски и български като чужди езици. На успешно защитилите магистърска теза пред българо-румънска комисия се издава диплома съгласно българското законодателство, сертификат за признаване на дипломата от румънския партниращ университет, сертификат от германския университет за третия семестър и европейско приложение към дипломата на английски език.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

След направения анализ идентифицирахме генералния проблем, а именно липсата на управление на екологичната сигурност в Българо-румънския трансграничен регион. За съжаление и през следващия програмен период на

програмата „Трансгранично сътрудничество Румъния- България 2014- 2020 г.“ не се предвижда създаване на съвместна трансгранична институционализирана структура за управление на екологичната сигурност.

Посочихме добри трансгранични управленски практики в Българо- румънския трансграничен регион., което доказва релевантността на политики за съвместно управление в трансгранични региони.

Затова предлагаме създаване на трансгранична институция за мениджмънт на екологичната сигурност в Българо- румънския трансграничен регион. Такъв проект може да бъде реализиран в рамките на Програмата „Трансгранично сътрудничество Румъния- България 2014- 2020 г.“ (**Interreg V-A Румъния-България**).

ЛИТЕРАТУРА

[1] Владимирова, Л. Трансгранична екологична сигурност. Част 1. Проблемна ситуация, Научни трудове на Русенски университет- 2012, том 51, серия 1.2. стр. 285- 290.

[2] Корнажева, М. Субнационалното равнище в многостепенното управление на Европейския съюз. Оптимизъм за българските региони., Изд. МД „Елиас Канети“, Русе, 2015, ISBN: 987-954-2992-11-0 (под печат).

[3] Kornazheva, M. Intercultural Aspects of BRIE Management. In Trans- Uni. Management Problems of Co- Operating International Universities in Border Regions. International conference at Collegium Polonicum. 12-14 November 2004, pp. 113-124.

[4] Проекти по Приоритетна ос 2 Околна среда на Програмата „Трансгранично сътрудничество Румъния- България 2007- 2013 г.“// <www.calarasicbc.ro>, посетен на 28.08.2015 г.

[5] McLEAn, K. Advance Guard, Climate Chang Impacts, Adaptation, Mitigation and Indigenous Peoples. UNU-IAS., 2010, pp. 10-16.

За контакти:

маг. инж. Елица Бабанова, докторант към катедра „Европеистика и международни отношения“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, тел. 0889 689 150, e-mail: ebabanova@uni-ruse.bg

доц. д-р Мими Корнажева, Русенски университет „Ангел Кънчев“, катедра „Европеистика и международни отношения“, тел. 082 888 656, e-mail: mkornazheva@uni-ruse.bg

проф. д.н. Любомир Владимиров, Русенски университет „Ангел Кънчев“, катедра „Топлотехника, хидравлика и екология“, тел. 082 888 481, e-mail: lvvladimirov@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран